

(29)+(32)**(D) IV. 1. Tantárgyleírások**

Tantárgy neve: Általános társadalmi-gazdasági földrajz	
Mely szakokon oktatják: földrajztanári kiegészítő szak	
Tantárgyfelelős neve: dr. Antal Zoltán, dr. Kovács Zoltán	Tantárgyfelelős beosztása: rf. egyetemi docens, m.á. egyetemi docens

Tantárgy besorolása: szigorlattal záródó főkéllégium	
Tantárgy heti óraszám: 2	tanóra elmélet
Tantárgy heti óraszám: 1	tanóra tantermi gyakorlat
Tantárgy heti óraszám: –	tanóra laboratóriumi gyakorlat
Előírt külső szakmai gyakorlat: –	
Tantárgy összóraszám: 60 + 30 = 90	tanóra
Tantárgy félévigénye: kettő	félév (az 1-2. szemeszter)
Számonkérés módja: kollokvium (a 2. félév végén összevont szigorlat); gyak. jegy (mindkét félévben)	
Tantárgyhoz rendelt kreditek száma: –	kredit –

Tantárgy elsajátításához feltételezett tudásanyag, előképzettségi szint:

Főiskolai földrajztanári diploma.

Tantárgy célja, célkitűzései:

A főiskolai földrajztanári ismeretanyag egyetemi szintre emelése, felkészítés a középiskolai földrajztanári munkára.

A tantárgy évközi ellenőrzés módjai:

- zárthelyi dolgozat
- gyakorlaton kiselőadás
- szemináriumi dolgozat (8-10 oldal)

A tantárgy tartalma:

Az **I. félév** három előadáscsoportra tagolódik.

I. A társadalomföldrajz kialakulása, mai tudományos és társadalmi funkciói.

II. Népeség- és településföldrajz.

III. A mező- és erdőgazdaság földrajza.

Az I-en belül áttekintjük a társadalmi fejlődés szakaszait (őskor, ókor, középkor, újkor), azok gazdaságföldrajzi vonatkozásait, különös tekintettel a XVIII-XIX. századi ipari forradalomra. Ebben a csoportban vizsgáljuk a társadalomföldrajz kialakulásának társadalmi és tudományfejlődési hátterét, a tudományág társadalmi funkcióját, vizsgálati módszereit, társtudományait, helyét a tudományok és földrajzoktatás rendszerében.

A II. csoportban először a világnépeség gyarapodását és a népesedési ciklusokat, majd a népesség elterjedését (időben és térben), a föld eltartó képességét tekintjük át. Második lépcsőben a népsűrűséget, a népesség korösszetételét, gazdasági aktivitását (foglalkozási szerkezet és átrétegződés, jövedelmi színvonal) tárgyaljuk, összefüggésben a gazdaság fejlettségével. Végül a népesség migrációját, annak típusait, a vándorlási modelleket, valamint a nyelv- és vallásföldrajz kérdéseit elemezzük.

Ezután a településtudomány jól kialakult egyetemi anyaga kerül előadásra (a település fogalma, típusai, településhálózat, falusi települések, urbanizáció, a városfejlődés története és jellemző vonásai).

A III. csoportban a mező- és erdőgazdaság ágazati és térségi kérdései kerülnek megvilágításra. A zónák értékelése mezőgazdasági szempontból. A növénytermelés és állattenyésztés világméretű ágazati áttekintése beleértve a termelés mennyiségi, minőségi és költség tényezőit. Végül az egyes szakosodott termelési körzetek és a termelési módok (üzemformák) földrajzi kérdései alkotják a tananyagot.

A **II. félévben** – hat blokkban – az ipar- és közlekedésföldrajz ágazati és területi kérdései, valamint egyes, a földrajzi szintézisalkotáshoz szükséges társadalomföldrajzi kérdések képezik az előadások tárgyát.

1. blokk: Az ipar- és közlekedés társadalmi jelentősége különös tekintettel a XX. század második felében végbemenő tudományos-technikai forradalomra. Ezt követik az ipari nyersanyagok, energiahordozók (elsődleges, másodlagos) és fémek gazdaságföldrajzáról szóló előadások.

Tantárgy neve: Általános társadalmi-gazdasági földrajz

A tantárgy tartalma folytatás:

2. blokk: A feldolgozóipar gazdaságföldrajzát foglalja össze. Ezen belül a legfontosabb ún. húzóágazatokra (szerszámgépgyártás, járműipar, villamosgép- és műszergyártás, számítógépgyártás, olfeinkémiai iparok, savak, sók, lúgok gyártása, egyes könnyű- és élelmiszeripari ágazatok) helyezzük a hangsúlyt. Az ágazatoknál a telephelyválasztás és környezeti hatás kérdései is szerepelnek.

3. blokk: A szolgáltató szféra fogalmát, gyors előretörését a foglalkoztatásban, kapcsolatát az iparral országos példákon keresztül világítják meg az előadások.

4. blokk: Az ipar területi elhelyezkedésének, fejlettségi és szerkezeti különbségeinek, továbbá az iparban kialakult nemzetközi munkamegosztásnak a jellegzetességeit foglaljuk össze világméretekben.

5. blokk: Az egységes kölcsönhatásban fejlődő közlekedési és távközlési rendszer gazdaságföldrajzi kérdéseit zárja magába.

6. blokk: Az államok politikai és gazdasági tagozódását, a nemzetközi társadalmi és gazdasági szervezeteket, a nemzetközi gazdasági integrációkat, a transznacionális vállalatokat és szerepüket a tőke- és technológiai transzferben tárgyaljuk ebben a részben. Ezenkívül számos társadalmi jelenség, mint a jóléti állam, a globalizáció, a globális kérdések (környezeti, élelmezési, egészségügyi stb.) az innovációs és gazdasági centrumok is ebben az előadáscsoportban kerülnek ismertetésre.

Kötelező és ajánlott jegyzetek, irodalom jegyzék:

- Pounds, Norman: Európa történeti földrajza III-IV. rész. Budapest, 1997.
- Bähr, Jürgen: Bevölkerungsgeographie. Stuttgart, 1992.
- Heineberg, Heinz: Stadtgeographie. Paderborn, 1989.
- Grigg D. B.: A világ mezőgazdasági rendszerei. Budapest, 1980.
- Antal Zoltán–Wiegand Győző: Atomenergetika ma és holnap. Budapest, 1982.
- Antal Z. – Wiegand Gy. – Perczel Gy.: A villamosenergia rendszerek gazdaságföldrajzi problémái. Bp, 1974.
- Máthé Árpád: Technológiai alapismeretek földrajz szakos hallgatóknak. Budapest, 1982.
- Verkehrsgeographie. Dresden, 1987.
- Erdősi Ferenc: A légiközlekedés földrajza. Pécs, 1997.
- Szamuely László: Változó struktúra, változó ipari társadalom. Budapest, 1992.
- Hárs Ernő: A nemzetközi szervezetek világa. Budapest, 1989.

A tantárgy tárgyi szükségletei:

- tanterem, tábla, kréta, írás-, diavetítő, egyéb demonstrációs eszközök (makettek, ipari termékek, oktatófilmek), falitérképek, atlaszok, nemzetközi statisztikai évkönyvek

Tantárgyi vonatkozású kutatások:

Az előadók és a gyakorlatvezetők az oktatott témakörben rendszeresen kutatnak és publikálnak, részben országos vagy nemzetközi kutatási programokhoz kapcsolódva (OTKA stb.) A tanszék más oktatói is kutatnak és publikálnak. Lásd egyéni irodalomjegyzékek.

A tantárgy minőségbiztosítási módszerei:

A hazai és nemzetközi földrajzi szakirodalom, valamint a pedagógiai kiadványok lehetővé teszik az új tudományos eredmények, módszerek követését. A hazai és nemzetközi konferenciákon, szakmai szakosztályüléseken való részvétel szintén ezt a célt szolgálja.

A tantárgy fejlesztési politikája:

A tantárgy fejlesztési politikája megegyezik a nagyobb óraszámú délelőtti kurzusokéval. Az európai képzési módszerek integrálása. Az előadások és gyakorlatok az általános iskolai tananyaghoz képest új anyagrészekre is súlyoznak.

Személyi feltételek (létszám, felkészültség):

Az előadásokat dr. Antal Zoltán rf. egyetemi docens, DSC és dr. Kovács Zoltán egyetemi docens, kandidátus tartják, a gyakorlatokat dr. Vidéki Imre egyetemi adjunktus, PhD és Egedy Tamás tudományos segédmunkatárs vezeti.